

Fișă tematică comună

Schimbări climatice Jurisprudența CEDO și a CJUE

(Ultima actualizare: 15.11.2025)

Această fișă tematică a fost întocmită de grefa Curții Europene a Drepturilor Omului („CEDO”)¹ și de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, în cadrul unui efort de colaborare menit să evidențieze jurisprudența în anumite domenii în care dreptul Uniunii Europene („UE”) interacționează cu cel al Convenției europene a drepturilor omului („Convenția europeană” sau „Convenția”).

I. Schimbările climatice și drepturile omului

„Schimbări climatice” înseamnă schimbări de climat care sunt atribuite direct sau indirect unei activități omenești care alterează compoziția atmosferei la nivel global și care se adaugă variabilității naturale a climatului observat în cursul unor perioade comparabile². În preambulul Acordului de la Paris³ se recunoaște faptul că „schimbările climatice sunt o preocupare comună a omenirii” și că „în momentul luării măsurilor de abordare a schimbărilor climatice, părțile ar trebui să respecte, să promoveze și să ia în considerare obligațiile care le revin privind drepturile omului”.

În [Avizul consultativ privind obligațiile statelor în domeniul schimbărilor climatice](#) din 23 iulie 2025, Curtea Internațională de Justiție („CIJ”) a constatat că statele au obligații în temeiul dreptului internațional al drepturilor omului de a respecta și a asigura exercitarea efectivă a drepturilor omului prin luarea tuturor măsurilor necesare pentru protejarea sistemului climatic și a altor aspecte ale mediului.

Uniunea Europeană, cele 27 de state membre ale sale și majoritatea membrilor Consiliului Europei⁴ sunt, de asemenea, părți la Convenția de la Aarhus⁵, în care se recunoaște că „o protejare adecvată a mediului este esențială pentru bunăstarea oamenilor și pentru a beneficia de drepturile fundamentale ale omului, inclusiv dreptul la viață” [și] că „fiecare persoană are dreptul de a trăi într-un mediu propice sănătății și bunăstării sale și că are obligația, atât individuală cât și colectivă, de a proteja și îmbunătăți mediul în folosul generațiilor prezente și viitoare”.

¹ Conținutul acestei fișe tematice nu obligă Curtea.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

² Conform definiției de la art. 1 paragraful 2 din [Convenția-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice \(UNFCCC\)](#) (1992).

³ [Acordul de la Paris](#), adoptat în cadrul Conferinței ONU privind schimbările climatice (COP21) de la Paris din 12 decembrie 2015, este un tratat internațional care stabilește obiectivul general de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră.

⁴ Excepții: Andorra, Lichtenstein (semnatar), Monaco (semnatar), San Marino și Turcia. A se vedea, pentru mai multe detalii, [UNTC](#); accesat ultima dată la 8.09.2025.

⁵ Comisia Economică pentru Europa a Organizației Națiunilor Unite [Convenția CEE-ONU privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în probleme de mediu](#) (Convenția de la Aarhus), semnată la 25 iunie 1998.

În ultimii ani, atât CEDO, cât și Curtea de Justiție a UE („CJUE”) au fost chemate să se pronunțe asupra riscurilor la adresa drepturilor omului care decurg din schimbările climatice. Până în prezent, relativ puține cauze legate în mod direct de schimbările climatice au fost soluționate de ambele instanțe, majoritatea fiind considerate inadmisibile. CEDO a abordat pentru prima dată problema schimbărilor climatice în trei hotărâri pronunțate de Marea Cameră la 9 aprilie 2024⁶. CJUE a respins în cea mai mare parte susținerile legate de drepturile omului în cauzele privind schimbările climatice din cauza lipsei calității procesuale active⁷, dar are o jurisprudență mai extinsă în materie de legislație secundară privind certificatele de emisii și energia din surse regenerabile în legătură cu accesul la informații⁸ și accesul la justiție⁹.

II. Schimbările climatice în dreptul Uniunii

Art. 3 alin. (3) din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) include, printre obiectivele UE, dezvoltarea durabilă și un nivel înalt de protecție și de îmbunătățire a calității mediului. Art. 11 din Tratatul privind funcționarea UE (TFUE) precizează, de asemenea, că cerințele de protecție a mediului trebuie integrate în definirea și punerea în aplicare a politicilor și acțiunilor Uniunii, iar art. 191 TFUE stabilește politica și obiectivele UE în domeniul mediului, inclusiv principiul precauției și lupta împotriva schimbărilor climatice. Art. 37 din Carta drepturilor fundamentale a UE („Carta”) prevede că un nivel ridicat de protecție a mediului și de îmbunătățire a calității acestuia trebuie să fie prevăzut în politicile Uniunii și să fie asigurat în conformitate cu principiul dezvoltării durabile.

Pe baza celor de mai sus, UE a adoptat [Pactul verde european](#)¹⁰ și [Legea europeană a climei](#)¹¹, care transpun în legislație obiectivul stabilit în Pactul verde european pentru ca economia și societatea Europei să devină neutre din punct de vedere climatic până în 2050. De asemenea, UE a emis un vast corpus de legislație secundară privind subiecte specifice legate de acțiunile și obiectivele climatice¹²,

⁶ CEDO, [Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției](#) (MC), nr. 53600/20, 9 aprilie 2024; [Carême împotriva Franței](#) (dec.) (MC), nr. 7189/21, 9 aprilie 2024; și [Duarte Agostinho și alții împotriva Portugaliei și a altor 32 de state](#) (dec.) (MC), nr. 39371/20, 9 aprilie 2024.

⁷ A se vedea, de exemplu, CJUE, hotărârea din 25 martie 2021, [Carvalho și alții/Parlamentul și Consiliul](#), C-565/19 P, EU:C:2021:252.

⁸ A se vedea, de exemplu, CJUE, hotărârea din 13 iulie 2017, [Saint-Gobain Glass Deutschland/Comisia](#), C-60/15 P, EU:C:2017:540; a se vedea, de asemenea, fișa tematică a CJUE [Accesul publicului la informațiile despre mediu](#) (2017). A se vedea mai jos secțiunea C.1.

⁹ A se vedea, de exemplu, CJUE, hotărârea din 19 decembrie 2019, [Deutsche Umwelthilfe](#) (MC), C-752/18, EU:C:2019:1114; și hotărârea din 6 iulie 2023, [BEI/ClientEarth](#), cauzele conexe C-212/21 P și C-223/21 P, EU:C:2023:546. A se vedea mai jos secțiunea C.2.

¹⁰ A se vedea raportul Agenției pentru Drepturi Fundamentale a UE, [Către un Pact verde european care respectă drepturile fundamentale](#), 2025, pentru o evaluare a Pactului verde din perspectiva drepturilor fundamentale.

¹¹ [Regulamentul \(UE\) 2021/1119](#) al Parlamentului European și al Consiliului din 30 iunie 2021 de instituire a cadrului pentru realizarea neutralității climatice și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 401/2009 și (UE) 2018/1999 („Legea europeană a climei”), JO 2021, L 243, p. 1–17.

¹² [Regulamentul \(UE\) 2018/842](#) al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2018 privind reducerea anuală obligatorie a emisiilor de gaze cu efect de seră de către statele membre în perioada 2021-2030 în vederea unei contribuții la acțiunile climatice de respectare a angajamentelor asumate în temeiul Acordului de la Paris, JO 2018, L 156, p. 26–42 („Regulamentul privind partajarea eforturilor”) și [Regulamentul \(UE\) 2018/1999](#) al Parlamentului European și al Consiliului din 11 decembrie 2018 privind guvernanta uniunii energetice și a acțiunilor climatice, JO 2018, L 328, p. 1–77 („Regulamentul privind guvernanta”); și Legea europeană a climei.

comercializarea certificatelor de emisii¹³, tranziția către o energie curată¹⁴, accesul la informații¹⁵, diligența necesară în materie de durabilitate a întreprinderilor¹⁶ și raportarea în această materie¹⁷, servicii financiare durabile¹⁸. Mai multe legi adoptate în temeiul Pactului verde european au intrat în vigoare abia recent sau nu au intrat încă în vigoare.

Până în prezent, CJUE a examinat schimbările climatice în cadrul unor acțiuni în anulare¹⁹ și pentru pronunțarea unor hotărâri preliminare²⁰.

De asemenea, CJUE a pus la dispoziție orientări cu privire la interpretarea instrumentelor juridice ale UE, având în vedere drepturile fundamentale garantate de art. 16 (libertatea de a desfășura o activitate comercială), art. 17 (dreptul de proprietate) și art. 47 (dreptul la o cale de atac eficientă și la

¹³ [Directiva 2003/87/CE](#) a Parlamentului European și a Consiliului din 13 octombrie 2003 de stabilire a unui sistem de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră în cadrul Comunității, JO 2003, L 275, p. 32–46 („Directiva ETS”); a se vedea, de asemenea, [Directiva 2008/101/CE](#) a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 de modificare a Directivei 2003/87/CE pentru a include activitățile de aviație în sistemul de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră în cadrul Comunității, JO 2009, L 8, p. 3–21 („Directiva 2008/101/CE”).

¹⁴ A se vedea în special [Directiva \(UE\) 2018/2001](#) a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2018 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, JO 2018, L 328, p. 82–209 („Directiva privind energia din surse regenerabile”); [Directiva \(UE\) 2023/1791](#) a Parlamentului European și a Consiliului din 13 septembrie 2023 privind eficiența energetică și de modificare a Regulamentului (UE) 2023/955, JO 2023, L 231, p. 1–111 („Directiva privind eficiența energetică” – revizuită); [Directiva \(UE\) 2024/1711](#) a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iunie 2024 de modificare a Directivelor (UE) 2018/2001 și (UE) 2019/944 în ceea ce privește îmbunătățirea organizării pieței energiei electrice a Uniunii, JO 2024, L 2024/1711, și [Regulamentul \(UE\) 2024/1747](#) al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024 de modificare a Regulamentelor (UE) 2019/942 și (UE) 2019/943 în ceea ce privește îmbunătățirea organizării pieței energiei electrice a Uniunii, JO 2024, L 2024/1747. A se vedea, de asemenea, politicile urmărite în cadrul [Strategiei Un val de renovări](#).

¹⁵ [Regulamentul \(CE\) nr. 1367/2006](#) al Parlamentului European și al Consiliului din 6 septembrie 2006 privind aplicarea, pentru instituțiile și organismele comunitare, a dispozițiilor Convenției de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului, JO 2006, L 264, p. 13–19 („Regulamentul Aarhus”); și [Regulamentul \(UE\) 2021/1767](#) al Parlamentului European și al Consiliului din 6 octombrie 2021 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1367/2006, JO 2021, L 356, p. 1–7.

¹⁶ [Directiva \(UE\) 2024/1760](#) din 13 iunie 2024 privind diligența necesară în materie de durabilitate a întreprinderilor și de modificare a Directivei (UE) 2019/1937 și a Regulamentului (UE) 2023/2859, JO 2024 L, 2024/1760 („Directiva privind diligența necesară în materie de durabilitate a întreprinderilor”).

¹⁷ [Directiva \(UE\) 2022/2464](#) a Parlamentului European și a Consiliului din 14 decembrie 2022 de modificare a Regulamentului (UE) nr. 537/2014, a Directivei 2004/109/CE, a Directivei 2006/43/CE și a Directivei 2013/34/UE în ceea ce privește raportarea privind durabilitatea de către întreprinderi, JO 2022 L 322, 16.12.2022.

¹⁸ [Regulamentul \(UE\) 2019/2088](#) al Parlamentului European și al Consiliului din 27 noiembrie 2019 privind informațiile privind durabilitatea în sectorul serviciilor financiare, JO 2019, L 317, p. 1; [Regulamentul \(UE\) 2020/852](#) al Parlamentului European și al Consiliului din 18 iunie 2020 privind instituirea unui cadru care să faciliteze investițiile durabile și de modificare a Regulamentului (UE) 2019/2088, JO 2020, L 198, p. 13–43 („Regulamentul privind taxonomia”).

¹⁹ A se vedea, de exemplu, CJUE, hotărârea din 25 martie 2021, [Carvalho și alții/Parlamentul și Consiliul](#), C-565/19 P, EU:C:2021:252; ordonanța din 14 ianuarie 2021, [Sabo și alții/Parlamentul și Consiliul](#), C-297/20 P, EU:C:2021:24.

²⁰ A se vedea, de exemplu, CJUE, hotărârea din 21 decembrie 2011, [Air Transport Association of America și alții](#), C-366/10, EU:C:2011:864; hotărârea din 16 decembrie 2008, [Arcelor Atlantique et Lorraine și alții](#) (MC), C-127/07, EU:C:2008:728.

un proces echitabil) din Cartă, principiile dreptului internațional și Convenția de la Aarhus, inclusiv în contextul certificatelor de emisii²¹ și cel al promovării energiei din surse regenerabile²².

III. Schimbările climatice în Convenția europeană a drepturilor omului

Deși Convenția europeană a drepturilor omului nu prevede în mod explicit un drept la un mediu sănătos sau un drept de a fi protejat împotriva efectelor negative ale schimbărilor climatice²³, CEDO a examinat pe fond în cauza *Verein KlimaSeniorinnen*²⁴ mai multe capete de cerere legate de schimbările climatice și a constatat o încălcare a art. 8 (dreptul la viața privată și de familie) și a art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil)²⁵. CEDO a considerat că există indicii suficiente de fiabile că schimbările climatice antropice există și că acestea reprezintă, atât în prezent, cât și pentru viitor, o amenințare gravă la adresa exercitării drepturilor omului garantate de Convenție. CEDO a statuat, de asemenea, că statele sunt conștiente de acestea și sunt capabile să ia măsuri pentru a le aborda eficient. A considerat, de asemenea, că se preconizează că riscurile relevante vor fi mai mici dacă încălzirea este limitată la 1,5°C, comparativ cu nivelurile preindustriale și dacă sunt adoptate măsuri de urgență, precum și că eforturile mondiale actuale în materie de atenuare nu sunt suficiente pentru a asigura realizarea acestui din urmă obiectiv.

În hotărârea respectivă, ca și în deciziile *Duarte Agostinho*²⁶ și *Carême*²⁷, CEDO a clarificat problemele de admisibilitate legate de capetele de cerere referitoare la schimbări climatice²⁸, inclusiv competența teritorială²⁹ și calitatea de victimă³⁰. CEDO a respins în special capetele de cerere formulate în fața sa fără epuizarea prealabilă a căilor de atac interne. Aceasta a considerat că pronunțarea cu privire la aspectele legate de schimbările climatice înainte ca instanțele din statele pârâte să fi avut posibilitatea să facă acest lucru ar fi în contrast puternic cu principiul subsidiarității care stă la baza sistemului Convenției. A statuat, de asemenea, că nerespectarea obligației de epuizare a căilor de atac interne îngreunează examinarea de către CEDO a situațiilor individuale ale reclamantilor și, prin urmare, aprecierea calității lor de victime, în conformitate cu criteriile enunțate în *Verein KlimaSeniorinnen*³¹.

²¹ A se vedea, de exemplu, CJUE, hotărârea din 16 decembrie 2008, [Arcelor Atlantique et Lorraine și alții](#) (MC), C-127/07, EU:C:2008:728.

²² A se vedea, de exemplu, CJUE, ordonanța din 14 ianuarie 2021, [Sabo și alții/Parlamentul și Consiliul](#), C-297/20 P, EU:C:2021:24.

²³ Consiliul Europei a instituit o procedură oficială care ar putea duce la adoptarea unui protocol adițional care să garanteze dreptul la un mediu sănătos; a se vedea Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei (CoE) [Recomandarea CM/Rec\(2022\)](#), 27 septembrie 2022; Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei („APCE”): [Rezoluția 2396\(2021\)](#), 29 septembrie 2021; [Recomandarea 2211\(2021\)](#), 29 septembrie 2021; și [Rezoluția 2545\(2024\)](#), 24 aprilie 2024; [Declarația de la Reykjavík „Uniți în jurul valorilor noastre”](#), 16–17 mai 2023, Apendicele V; și 2024 [„Raport privind necesitatea și fezabilitatea unuia sau mai multor noi instrumente cu privire la drepturile omului și mediul”](#), întocmit de un Grup de elaborare privind drepturile omului și mediul (CDDH-ENV).

²⁴ CEDO, [Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției](#) (MC), nr. 53600/20, 9 aprilie 2024.

²⁵ A se vedea mai jos secțiunile B.2. și C.2.

²⁶ CEDO, [Duarte Agostinho și alții împotriva Portugaliei și a altor 32 de state](#) (dec.) (MC), nr. 39371/20, 9 aprilie 2024.

²⁷ CEDO, [Carême împotriva Franței](#) (dec.) (MC), nr. 7189/21, 9 aprilie 2024.

²⁸ Pentru informații generale privind condițiile de admisibilitate, a se vedea [Ghid practic cu privire la condițiile de admisibilitate](#).

²⁹ A se vedea mai jos secțiunea A.

³⁰ A se vedea mai jos secțiunea B.1.

³¹ CEDO, [Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției](#) (MC), nr. 53600/20, 9 aprilie 2024.

IV. Jurisprudența CJUE și a CEDO privind schimbările climatice

A. Competența teritorială

CJUE, hotărârea din 21 decembrie 2011, [Air Transport Association of America și alții](#), C-366/10, EU:C:2011:864

În fapt – Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare a fost formulată în cadrul unui litigiu între mai multe companii aeriene, pe de o parte, și Secretary of State for Energy and Climate Change, pe de altă parte, cu privire la validitatea măsurilor de punere în aplicare a [Directivei 2008/101/CE](#) adoptate de Regatul Unit. În temeiul acestei directive, companiile aeriene din țări terțe sunt obligate să achiziționeze și să livreze certificate de emisii de gaze cu efect de seră pentru zborurile care pleacă de pe sau care sosesc pe aeroporturi din UE.

În drept – CJUE a constatat că aeronavele care pleacă sau care sosesc pe un aerodrom situat pe teritoriul unui stat membru, indiferent de locul în care sunt situate companiile aeriene, se află fizic pe teritoriul unuia dintre statele membre ale Uniunii și, pe această bază, sunt supuse competenței de fond a Uniunii. Prin urmare, faptul că [Directiva 2008/101/CE](#) este aplicabilă tuturor zborurilor nu încalcă principiul teritorialității și nici suveranitatea statelor terțe, din care sau către care sunt efectuate aceste zboruri, asupra spațiului aerian aflat deasupra teritoriului lor.

Pe de altă parte, faptul că, în cadrul aplicării reglementării Uniunii în domeniul mediului, anumite elemente care contribuie la poluarea aerului, a mării sau a teritoriului statelor membre sunt rezultatul unui eveniment care se desfășoară în parte în afara acestui teritoriu nu este de natură, în raport cu principiile de drept internațional cutumiar care pot fi invocate în acțiunea principală, să pună în discuție deplina aplicabilitate a dreptului Uniunii pe respectivul teritoriu.

În ceea ce privește împrejurarea că operatorul unei aeronave care se află într-o asemenea situație are obligația de a restitui cote calculate în raport cu întregul zbor internațional pe care aeronava sa l-a efectuat sau îl va efectua având ca punct de plecare sau de sosire un astfel de aerodrom, CJUE a amintit că, întrucât politica Uniunii în domeniul mediului urmărește un nivel ridicat de protecție în conformitate cu art. 191 alin. (2) TFUE, legiuitorul Uniunii poate alege, în principiu, să nu permită exercitarea pe teritoriul său a unei activități comerciale, în speță transportul aerian, decât cu condiția ca operatorii să respecte criteriile definite de Uniune și care urmăresc să asigure îndeplinirea obiectivelor pe care aceasta și le-a stabilit în ceea ce privește protecția mediului, în special atunci când aceste obiective se înscriu în logica unui acord internațional încheiat de Uniune, precum UNFCCC și Protocolul de la Kyoto.

CEDO, [Duarte Agostinho și alții împotriva Portugaliei și a altor 32 de state](#) (dec.) (MC), nr. 39371/20, 9 aprilie 2024

În fapt – Șase persoane tinere care locuiesc în Portugalia au formulat o cerere împotriva Portugaliei și a altor 32 de state părți, invocând încălcări ale drepturilor lor prevăzute la art. 2, 3, 8 și 14 din Convenție din cauza efectelor actuale și viitoare ale schimbărilor climatice. Reclamantii au susținut că a fost stabilită competența extrateritorială a acestor state, în sensul că, în împrejurările excepționale ale cererii, emisiile lor și/sau nereglementarea/nelimitarea emisiilor lor au efecte în afara teritoriului lor.

În drept – CEDO a amintit că împrejurări excepționale o pot determina să admită că actele statelor contractante săvârșite sau care produc efecte în afara teritoriului lor pot echivala cu exercitarea de către acestea a competenței lor. Aceasta a constatat că toți reclamantii aveau reședința în

Portugalia și, prin urmare, intrau în competența sa teritorială³², dar a exclus competența celorlalte state pârâte pentru mai multe motive:

- Extinderea competenței ar avea drept consecință faptul că, în cele din urmă, competența ar trebui stabilită exclusiv pe baza argumentului potrivit căruia un stat poate să adopte o decizie sau o acțiune care afectează situația reclamantului în străinătate;
- Întrucât Convenția nu este un instrument juridic conceput cu scopul de a asigura o protecție generală a mediului, stabilirea jurisdicției extrateritoriale ar fi reprezentat o îndepărtare radicală de logica aflată la baza sistemului de protecție al Convenției, care se bazează în primul rând și în mod fundamental pe principiul competenței teritoriale și pe cel al subsidiarității;
- Fiecare stat are propria sa responsabilitate de a lua măsuri pentru a aborda schimbările climatice, iar adoptarea unor astfel de măsuri nu este determinată de nicio acțiune (sau omisiune) specifică a oricărui alt stat. Prin urmare, nu există riscul unui vid în ceea ce privește protecția drepturilor garantate de Convenție și nici ca oricare dintre statele pârâte să beneficieze de impunitate în acest context;
- Efectele nefaste ale emisiilor de gaze cu efecte de seră (GES) sunt rezultatul unei serii complexe de efecte și sunt difuze. Stabilirea exercitării de către un stat a competenței sale extrateritoriale în ceea ce privește controlul asupra intereselor unei persoane ar face „extrem de imprezvizibilă întinderea obligațiilor care decurg din Convenție”.

Deși CEDO a exclus competența extrateritorială, aceasta a recunoscut că:

- statele exercită controlul în ultimă instanță asupra activităților publice și private emitente de GES care se desfășoară pe teritoriul lor;
- există o legătură cauzală, deși complexă și multifactorială, între activitățile private și cele publice emitente de GES care se desfășoară pe teritoriul unui stat și efectele lor nefaste asupra drepturilor și bunăstării populațiilor care se află în afara frontierelor acestui stat și sunt excluse din procesul democratic al acestuia;
- schimbările climatice reprezintă un fenomen global și fiecare stat își asumă partea sa de responsabilitate în fața provocărilor globale generate de schimbările climatice;
- schimbările climatice constituie o problemă cu adevărat existențială pentru umanitate, care o diferențiază de alte situații de cauzalitate.

Concluzie – Competența teritorială stabilită în ceea ce privește Portugalia; inadmisibilă în măsura în care se referă la celelalte 31 de state (necompetență).

CEDO, [Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției](#) (MC), nr. 53600/20, 9 aprilie 2024

În fapt – O asociație de femei în vârstă, înființată pentru a promova și a pune în aplicare o protecție eficientă a climei în numele aderentelor sale, și patru dintre membrele sale s-au plâns, în temeiul art. 2 și 8 din Convenție, că autoritățile naționale nu au luat măsuri suficiente pentru a atenua efectele schimbărilor climatice. Invocând art. 6 § 1 din Convenție, acestea au susținut, de asemenea, că nu au avut acces la o instanță pentru a-și formula plângerile.

³² Capătul de cerere îndreptat de reclamant împotriva Portugaliei a fost declarat inadmisibil pentru neepuizarea căilor de atac interne.

În drept – CEDO a constatat că toate reclamantele locuiesc în Elveția și, prin urmare, intrau sub incidența competenței teritoriale a acestui stat. În ceea ce privește în special problema emisiilor de GES care sunt generate în străinătate și care, în opinia reclamantelor, erau imputabile Elveției din cauza importului de bunuri de uz casnic (așa-zisa categorie a „emisiilor încorporate”), Guvernul a susținut că nu se poate considera că acestea angajează răspunderea Elveției.

CEDO a considerat că nu este vorba despre o problemă reală de competență, în sensul art. 1 din Convenție, în ceea ce privește capătul de cerere referitor la „emisiile încorporate”. Chiar dacă implică un element de extrateritorialitate, capătul de cerere nu ridică nicio problemă legată de competența Elveției în privința reclamantelor, problema care se pune fiind cea a răspunderii Elveției pentru pretinsele efecte ale „emisiilor încorporate” asupra exercitării de către reclamante a drepturilor lor protejate de Convenție, care trebuie analizată în cadrul examinării pe fond a capătului de cerere.

Concluzie – CEDO a respins excepția de necompetență formulată de Guvern³³.

B. Protecția împotriva efectelor nefaste ale schimbărilor climatice

1. Calitatea procesuală activă și calitatea de victimă

CJUE, ordonanța din 14 ianuarie 2021, [Sabo și alții/Parlamentul și Consiliul](#), C-297/20 P, EU:C:2021:24

În fapt – Recurs în anulare a [ordonanței T-141/19 a Tribunalului](#) prin care o acțiune în anulare a fost declarată inadmisibilă. Acțiunea a fost introdusă în 2019 de un grup de persoane fizice și organizații ale societății civile. Unii dintre reclamanți proveneau din regiuni afectate în mod deosebit de exploatarea forestieră. Aceștia au susținut că centralele electrice pe bază de lemn eliberează în atmosferă mai mult dioxid de carbon per unitate energetică decât centralele pe bază de cărbune și, prin urmare, au solicitat anularea dispozițiilor Directivei privind energia din surse regenerabile care considera arderea „biomasei forestiere” drept sursă de energie regenerabilă.

În drept – În ceea ce privește pretinsa încălcare a drepturilor fundamentale ale recurenților, CJUE a confirmat constatarea Tribunalului potrivit căreia simpla invocare a faptului că un act încalcă drepturile fundamentale nu este suficientă pentru a stabili admisibilitatea acțiunii unei persoane fizice. O astfel de cerere trebuie să demonstreze că pretinsa încălcare îi afectează individual pe recurenți, la fel ca în cazul destinatarului actului, pentru a evita ca cerințele prevăzute la art. 263 al patrulea paragraf TFUE să fie lipsite de sens.

CJUE a statuat în continuare că, deși este adevărat că această condiție trebuie interpretată în lumina principiului protecției jurisdicționale efective ținând seama de diferitele circumstanțe care pot afecta individual un reclamant, o astfel de interpretare nu poate avea ca efect înlăturarea acestei condiții, prevăzute în mod expres de TFUE, fără a depăși competența conferită de tratat instanțelor Uniunii.

CJUE a constatat că recurenții (persoane fizice și juridice și asociații de mediu) nu au calitate procesuală activă pentru a contesta Directiva privind energia din surse regenerabile deoarece nu erau „afecțați individual” în sensul art. 263 al patrulea paragraf TFUE.

Concluzie – Recurs respins ca vădit nefondat.

³³ Pentru fondul cauzei, a se consulta caseta dedicată din secțiunile B și C de mai jos.

CJUE, hotărârea din 25 martie 2021, [Carvalho și alții/Parlamentul și Consiliul](#), C-565/19 P, EU:C:2021:252

În fapt – Recurs în anulare a [ordonanței T-330/18 a Tribunalului](#) prin care o acțiune în anulare a fost declarată inadmisibilă. Acțiunea a fost introdusă de zece familii (toate active în sectorul agricol sau turistic, din Portugalia, Germania, Franța, Italia, România, Kenya, Fiji) și asociația tinerilor sami din Suedia, pe motiv de incompatibilitate a legislației UE în domeniul climei cu obligațiile internaționale. Recurenții au contestat trei acte din legislația Uniunii adoptate pentru a permite UE să își îndeplinească obiectivul de reducere a emisiilor de GES cu 40 % față de nivelurile din 1990. Recurenții au susținut că acest obiectiv este insuficient și încalcă mai multe drepturi fundamentale consacrate în Cartă. Recurenții au susținut, printre altele, că cerința afectării individuale³⁴ ar trebui interpretată având în vedere realitatea crizei climatice mondiale și că, în cauzele în care se invocă încălcări ale drepturilor omului, ar trebui asigurat accesul direct la CJUE, cât timp nu există foruri alternative.

În drept – (A) Reclamanți individuali

CJUE a statuat că afirmația potrivit căreia actele în litigiu au încălcat drepturile fundamentale nu este suficientă în sine pentru a stabili admisibilitatea acțiunii introduse de o persoană fizică, fără a risca să lipsească de sens cerințele prevăzute la art. 263 al patrulea paragraf TFUE.

Întrucât recurenții s-au limitat la a invoca o încălcare a drepturilor lor fundamentale, a deduce afectarea individuală din această încălcare, pentru motivul că efectele schimbărilor climatice și, prin urmare, încălcarea drepturilor fundamentale sunt unice și diferite pentru fiecare persoană, CJUE a considerat că nu se poate considera că actele în litigiu îi afectau pe recurenți ca urmare a anumitor caracteristici care le erau specifice sau ca urmare a unor circumstanțe în care erau diferențiați de orice altă persoană și, în temeiul acestor factori, îi individualizau la fel ca în cazul destinatarului.

CJUE a statuat că protecția conferită de art. 47 din Cartă nu impune ca o persoană să aibă un drept necondiționat de a introduce o acțiune în anulare împotriva unui act legislativ al Uniunii direct în fața instanțelor Uniunii. Deși condițiile de admisibilitate prevăzute la art. 263 al patrulea paragraf TFUE trebuie interpretate în lumina dreptului fundamental la protecție jurisdicțională efectivă, o astfel de interpretare nu poate avea ca efect înlăturarea condițiilor expres prevăzute de tratatul menționat.

(B) Persoane juridice

În ceea ce privește Asociația tinerilor sami din Suedia, CJUE a considerat că membrii acesteia nu au caracteristici care să îi vizeze individual față de ceilalți potențiali destinatari ai actelor în litigiu. În plus, asociația nu a demonstrat că îndeplinește una dintre cele trei condiții în care jurisprudența permite asociațiilor să introducă o acțiune în anulare:

- a) nu a susținut că o dispoziție legală i-a recunoscut în mod special drepturi procedurale;
- b) a invocat în mod inadmisibil, pentru prima dată în cadrul recursului, argumentul potrivit căruia ar avea dreptul să introducă o acțiune pentru a apăra „un bun colectiv”;
- c) nu a susținut că a fost vizată individual deoarece i-au fost afectate propriile interese în calitate de asociație.

³⁴ CJUE a reafirmat că, în temeiul art. 263 al patrulea paragraf TFUE, calitatea procesuală impune ca reclamantul să fie vizat în mod individual de actul atacat, astfel cum a fost interpretat în jurisprudența *Plaumann* (hotărârea din 15 iulie 1963, [Plaumann/Comisia CEE](#), C-25/62, EU:C:1963:17). Simpla invocare a unei încălcări a drepturilor fundamentale este insuficientă pentru a stabili calitatea procesuală activă, cu excepția cazului în care reclamantul este afectat personal și individual, precum destinatarul actului. În caz contrar, condițiile de admisibilitate prevăzute la art. 263 al patrulea paragraf și-ar pierde sensul.

CJUE a statuat că recurenții nu au calitate procesuală activă pentru a contesta actele în litigiu deoarece nu erau vizați individual.

Concluzie – Recurs respins pentru lipsa calității procesuale active.

CEDO, *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), nr. 53600/20, 9 aprilie 2024

În fapt – A se vedea caseta dedicată din secțiunea A de mai sus.

În drept – CEDO a stabilit criteriile pentru aprecierea calității de victimă a reclamanților individuali și a persoanelor juridice în cadrul unor capete de cerere în materie de schimbări climatice care se referă la dreptul la viață (art. 2 din Convenția europeană) și dreptul la viață privată și de familie (art. 8 din aceeași convenție).

(A) Reclamanți individuali

Un reclamant trebuie să demonstreze că a fost afectat personal și direct de pretinsele omisiuni ale statului în combaterea schimbărilor climatice. În special:

- a) reclamantul trebuie să fie supus unei expuneri intense la efectele nefaste ale schimbărilor climatice, și anume consecințele negative (sau riscurile de consecințe negative) pentru reclamant ale unei acțiuni sau inacțiuni din partea autorităților publice trebuie să prezinte un nivel și o gravitate semnificative; și
- b) trebuie să existe o nevoie imperioasă de a asigura protecția individuală a reclamantului, ca urmare a absenței unor măsuri rezonabile sau adecvate de reducere a prejudiciului.

Pragul care trebuie atins pentru îndeplinirea acestor criterii este deosebit de ridicat și va depinde de o examinare aprofundată a circumstanțelor concrete ale cauzei. Analiza Curții va include, de asemenea, în mod neexhaustiv, considerații legate de: natura și obiectul capătului de cerere formulat de reclamant în temeiul Convenției, caracterul real/îndepărtat și/sau probabilitatea efectelor negative ale schimbărilor climatice în timp, impactul specific asupra vieții, sănătății sau bunăstării reclamantului, amploarea și durata efectelor nefaste, amploarea riscului (localizat sau general) și natura vulnerabilității reclamantului.

În această cauză, CEDO a statuat că reclamanții individuali nu puteau pretinde că sunt victime ale pretinselor încălcări ale art. 2 și 8. Deși se poate admite că valurile de căldură au afectat calitatea vieții reclamantelor, documentele disponibile nu arată că au fost expuse efectelor nefaste ale schimbărilor climatice sau că acestea riscă să fie expuse unor astfel de efecte, la un moment dat în viitor, într-o măsură care să dea naștere unei nevoi imperioase de a asigura protecția lor individuală.

(B) Persoane juridice

O asociație nu poate să invoce considerente de sănătate sau efecte nocive și probleme legate de schimbările climatice cu care doar persoanele fizice se pot confrunta. Cu toate acestea, având în vedere natura specială a schimbărilor climatice, care constituie o preocupare comună a omenirii, precum și necesitatea de a promova partajarea între generații a eforturilor în acest domeniu, CEDO a recunoscut calitatea procesuală activă unei asociații în cauzele privind schimbările climatice, cu următoarele condiții:

- a) să fi fost legal constituită în țara în cauză sau să aibă calitate procesuală activă în țara respectivă;

- b) să fie în măsură să demonstreze că urmărește un scop specific, conform cu obiectivele sale statutare, în vederea apărării drepturilor fundamentale ale membrilor săi sau ale altor persoane afectate aflate sub jurisdicția țării, indiferent dacă aceasta se limitează sau nu la acțiuni colective pentru protecția acestor drepturi împotriva amenințărilor legate de schimbările climatice; și
- c) să fie în măsură să demonstreze că poate fi considerată într-adevăr ca fiind reprezentativă și abilitată să acționeze în numele membrilor săi ori al altor persoane afectate aflate sub jurisdicția țării, a căror viață, sănătate sau bunăstare, astfel cum sunt protejate de Convenție, sunt expuse unor amenințări specifice sau unor consecințe nefaste specifice legate de schimbările climatice.

Calitatea procesuală activă a unei asociații de acțiune nu este supusă unei obligații distincte de a stabili că persoanele în numele cărora a fost sesizată CEDO ar fi îndeplinit ele însele condițiile de acordare a calității de victimă, care se aplică persoanelor fizice în domeniul schimbărilor climatice.

CEDO a apreciat calitatea de victimă a asociației reclamante în contextul dreptului la viața privată și de familie. A constatat că asociația reclamantă a fost legal constituită și că a demonstrat că urmărește un scop specific, conform cu obiectivele sale statutare, în vederea apărării drepturilor fundamentale ale membrilor sale și ale altor persoane afectate împotriva amenințărilor legate de schimbările climatice în statul pârât. S-a considerat că aceasta este într-adevăr reprezentativă și abilitată să acționeze în numele persoanelor care pot susține în mod întemeiat că viața, sănătatea, bunăstarea și calitatea vieții lor, astfel cum sunt protejate de Convenția europeană, sunt expuse unor amenințări sau unor consecințe negative specifice legate de schimbările climatice.

Concluzie – Încălcarea art. 8 și 6 § 1 din Convenție în ceea ce privește asociația reclamantă; cerere inadmisibilă în ceea ce privește reclamanțele individuale (incompatibilă *ratione personae*).

CEDO, [Carême împotriva Franței](#) (dec.) (MC), nr. 7189/21, 9 aprilie 2024

În fapt – Domnul Carême, fost primar al comunei Grande-Synthe (Franța), a contestat, în temeiul art. 2 și 8 din Convenția europeană, acțiunea insuficientă a Franței în materie de schimbări climatice. *Conseil d'État* a constatat că Grande-Synthe, o comună de coastă foarte vulnerabilă la inundații, este expusă unui risc semnificativ ca urmare a schimbărilor climatice. Cu toate acestea, *Conseil d'État* a constatat totodată că reclamantul nu avea interesul de a exercita acțiunea pentru simplul motiv că locuința sa actuală era situată într-o zonă care putea fi inundată până în 2040.

În drept – Având în vedere elementele-cheie care stabilesc calitatea de victimă prezentate în hotărârea *Verein KlimaSeniorinnen* (a se vedea mai sus), precum și procedura internă în discuție, CEDO nu a identificat niciun motiv pentru a pune la îndoială caracterul ipotetic al riscului legat de schimbările climatice în privința reclamantului.

În plus, reclamantul nu locuiește în prezent în Franța și nu are o legătură relevantă cu Grande-Synthe: după ce a devenit membru al Parlamentului European, s-a mutat la Bruxelles; nu este proprietar și nici locatar al unei proprietăți din Grande-Synthe, singura legătură concretă dintre el și comună fiind faptul că fratele său locuiește acolo.

Cu privire la argumentul reclamantului constând în a susține că și-a prezentat cererea în calitate de fost primar al Grande-Synthe, CEDO a făcut trimitere la jurisprudența sa consacrată, potrivit căreia autoritățile descentralizate care exercită „funcții publice”, indiferent de gradul lor de autonomie față de organele centrale, sunt considerate „organizații guvernamentale” fără calitatea de a sesiza CEDO în temeiul art. 34 din Convenție.

*Concluzie – Inadmisibilă (incompatibilă *ratione personae*).*

CEDO, [Greenpeace Nordic și alții împotriva Norvegiei](#), nr. 34068/21, 28 octombrie 2025³⁵

În fapt – Cele două organizații neguvernamentale reclamante [Greenpeace Nordic și Young Friends of the Earth (Nature and Youth)] au solicitat control jurisdicțional al validității deciziei din 2016 a Ministerului Petrolului și Energiei de a acorda zece licențe de explorare petrolieră unui număr de 13 societăți private cu privire la zone din Marea Barents (a 23-a rundă de acordare a licențelor). Acestea au declarat apel, fără succes, la Curtea Supremă.

Reclamanții (cele două organizații reclamante și șase persoane fizice afiliate uneia dintre ele) s-au plâns în fața CEDO că decizia din 2016 a făcut posibil prejudiciul material real și potențial care decurge din extracția resurselor petroliere din sudul și sud-estul Mării Barents și că statul nu a reglementat acordarea de licențe într-un mod care să protejeze drepturile reclamanților de a fi protejați împotriva efectelor nefaste asupra climei. În plus, aceștia s-au plâns de faptul că, în timpul rundei de acordare a licențelor, autoritățile nu au efectuat o adecvată evaluare a impactului asupra mediului (EIM) cu privire la potențialele prejudicii legate de climă asupra vieții, sănătății și calității vieții și nici a constatării Curții Supreme, potrivit căreia evaluarea efectelor semnificative asupra mediului ar putea fi amânată pentru o etapă ulterioară a Planului de dezvoltare și exploatare („PDE”) a procesului decizional. Aceștia și-au bazat susținerile pe art. 2 și 8 din Convenție.

În drept – CEDO a considerat pentru început că există o legătură suficient de strânsă între procedura în litigiu și efectele nefaste grave ale schimbărilor climatice asupra vieții, sănătății, bunăstării și a calității vieții persoanelor. Deși explorarea nu ar fi întotdeauna urmată de extracție, în Norvegia era o condiție prealabilă legală și practică pentru aceasta. Faptul că erau necesare alte evenimente și autorizații înainte ca extracția să poată avea loc nu rupea legătura causală cu efectele nefaste ale schimbărilor climatice ocazionate de emisiile generate de combustibilii fosili. În aceste circumstanțe, era evident că proiectul petrolier în discuție era de natură să implice riscuri potențiale ale extracției. CEDO a remarcat, de asemenea, că extracția petrolului și a gazelor este cea mai mare sursă de emisii de GES a Norvegiei și că arderea combustibililor fosili, inclusiv a petrolului și gazelor, se numără printre principalele cauze ale schimbărilor climatice.

Având în vedere elementele-cheie care stabilesc calitatea de victimă prezentate în hotărârea *Verein KlimaSeniorinnen* (a se vedea mai sus), CEDO a examinat problema calității de victimă a reclamanților individuali și calitatea procesuală a organizațiilor reclamante în raport cu aprecierea aplicabilității art. 8.

(A) Reclamanți individuali

CEDO a constatat că nu au fost îndeplinite criteriile pentru stabilirea calității de victimă. În special, susținerile reclamanților individuali privind impactul schimbărilor climatice asupra sănătății lor mintale și/sau asupra alegerilor lor de viață nu au fost susținute de niciun certificat medical. De asemenea, aceștia nu au indicat nicio morbiditate specifică sau alt efect advers grav asupra sănătății sau bunăstării lor care a fost generat de schimbările climatice și care ar depăși ceea ce experimenta orice tânăr din Norvegia cu un grad de conștientizare a schimbărilor climatice. În ceea ce privește reclamanții individuali care s-au identificat ca membri ai poporului sami, CEDO, deși a apreciat pe deplin faptul că schimbările climatice reprezintă o amenințare la adresa modului de viață și a culturii tradiționale sami, nu a putut concluziona că greutățile pe care situația denunțată le-ar putea cauza personal erau de „intensitate ridicată”.

³⁵ Hotărârea devine definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din Convenție.

Dosarul cauzei nu conținea alte elemente care să demonstreze că reclamanții individuali au fost supuși unei expunerii intense la efectele nefaste ale schimbărilor climatice care i-au afectat personal sau că exista o nevoie imperioasă de a le asigura protecția individuală împotriva prejudiciilor pe care efectele schimbărilor climatice le-ar putea avea asupra exercitării drepturilor omului ale acestora.

(B) Persoane juridice

CEDO a constatat că organizațiile reclamante aveau calitatea procesuală necesară și că art. 8 era aplicabil capătului de cerere formulat de acestea. Organizațiile reclamante erau legal constituite, urmăreau un scop specific în conformitate cu obiectivele lor statutare în vederea apărării drepturilor omului ale membrilor lor și/sau ale altor persoane afectate de amenințările generate de schimbările climatice în statul pârât și erau într-adevăr abilitate să acționeze în numele persoanelor și să reprezinte persoane care ar putea pretinde, în mod întemeiat, că sunt supuse unor amenințări specifice sau unor efecte nefaste ale schimbărilor climatice.

Concluzie – Calitate procesuală a asociațiilor reclamante confirmată; capete de cerere introduse de reclamanții individuali inadmisibile (incompatibile *ratione personae*).

2. Standarde de protecție

CJUE, hotărârea din 16 decembrie 2008, [Arcelor Atlantique et Lorraine și alții](#), C-127/07, EU:C:2008:728

În fapt – Reclamantele, întreprinderi din sectorul siderurgic, au solicitat autorităților franceze competente abrogarea unei dispoziții naționale adoptate în temeiul [Directivei ETS](#), în măsura în care aceasta era aplicabilă instalațiilor din sectorul siderurgic. Întrucât nu s-a dat curs cererilor formulate, acestea au introdus la *Conseil d'État* o acțiune în anularea deciziilor implicite de respingere a cererilor respective. *Conseil d'État* a adresat CJUE întrebarea dacă Directiva este validă din perspectiva principiului egalității de tratament, în măsura în care determină aplicarea sistemului de comercializare a cotelor instalațiilor din sectorul siderurgic fără să includă industriile aluminiului și plasticului.

În drept – CJUE a reamintit că o diferență de tratament este justificată atât timp cât este întemeiată pe un criteriu obiectiv și rezonabil: diferența se află în legătură cu un scop admisibil din punct de vedere legal, urmărit de legislația în cauză, și este proporțională cu scopul urmărit de tratamentul în cauză.

CJUE a reamintit că, în contextul protecției mediului, legiuitorul comunitar dispune de o amplă putere de apreciere atunci când elaborează instrumente politice complexe, precum sistemul de comercializare a cotelor. Aceasta a subliniat că legiuitorul este obligat să își întemeieze alegerea pe criterii obiective și adecvate în raport cu scopul urmărit de legislația în cauză, în speță reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, pentru prevenirea unei perturbări periculoase a sistemului climatic.

În exercitarea puterii sale de apreciere în domeniul mediului, legiuitorul comunitar trebuie, pe lângă obiectivul principal de protecție a mediului, să țină seama pe deplin de toate interesele implicate. În cadrul examinării constrângerilor legate de diferite măsuri posibile, este necesar să se considere că, deși importanța obiectivelor urmărite este de natură să justifice consecințe economice negative, chiar unele considerabile, pentru anumiți operatori exercitarea puterii de apreciere a legiuitorului comunitar nu poate produce rezultate vădit mai puțin adecvate decât cele care decurg din alte măsuri ce sunt, în egală măsură, adaptate acestor obiective.

CJUE a constatat, în primul rând, că sistemul de comercializare a cotelor introdus prin Directiva ETS reprezintă un sistem nou și complex ale cărui punere în aplicare și funcționare ar fi putut fi afectate

prin implicarea unui număr prea ridicat de participanți. În al doilea rând, aceasta a constatat că delimitarea inițială a domeniului de aplicare al Directivei a fost dictată de obiectivul care constă în atingerea unei mase critice de participanți necesare pentru instituirea acestui sistem. În al treilea rând, date fiind noutatea și complexitatea sistemului menționat, delimitarea inițială a domeniului de aplicare al Directivei și abordarea progresivă adoptată, care se întemeiază în special pe experiența dobândită în cursul primei etape de punere în aplicare, pentru a nu afecta instituirea sistemului, se înscriau în cadrul marjei de apreciere de care dispunea legiuitorul comunitar.

Prin urmare, CJUE a declarat că examinarea Directivei ETS din perspectiva principiului egalității de tratament nu a evidențiat elemente de natură să afecteze validitatea directivei, în măsura în care aceasta determină aplicarea sistemului de comercializare a cotelor de emisie de GES sectorului siderurgiei, fără a include în domeniul său de aplicare sectoarele chimiei și metalelor neferoase.

CEDO, [Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției](#) (MC), nr. 53600/20, 9 aprilie 2024

În fapt – A se vedea caseta dedicată din secțiunea A de mai sus.

În drept – (A) Art. 8 (dreptul la viață privată și de familie)³⁶

Potrivit CEDO, art. 8 include dreptul persoanelor la o protecție efectivă, din partea autorităților statului, împotriva efectelor nefaste grave ale schimbărilor climatice asupra vieții, sănătății, bunăstării și calității vieții acestora.

Statele au doar o marjă redusă de apreciere în ceea ce privește angajamentul lor față de necesitatea combaterii schimbărilor climatice și a efectelor nefaste ale acestora și stabilirea scopurilor și a obiectivelor necesare. În schimb, acestea dispun de o marjă largă de apreciere în ceea ce privește alegerea mijloacelor în scopul atingerii obiectivelor respective.

Pentru a stabili dacă un stat a acționat în limitele marjei sale de apreciere, CEDO a examinat dacă, în ansamblu, autoritățile interne competente au ținut seama în mod corespunzător de necesitatea:

- a. de a adopta măsuri generale care stabilesc calendarul ce trebuie respectat pentru realizarea neutralității emisiilor de dioxid de carbon, precum și bugetul total de carbon rămas pentru perioada în cauză sau orice altă metodă echivalentă de cuantificare a viitoarelor emisii de GES, în conformitate cu obiectivul primordial care corespunde angajamentelor naționale și/sau mondiale de atenuare a schimbărilor climatice;
- b. de a stabili obiective și traiectorii intermediare de reducere a emisiilor de GES (pentru fiecare sector sau prin alte metode relevante) care sunt considerate adecvate pentru a permite, în principiu, atingerea obiectivelor naționale globale de reducere a emisiilor de GES în termenele stabilite de politicile naționale;
- c. de a furniza informații din care să reiasă dacă au respectat în mod corespunzător obiectivele relevante de reducere a emisiilor de GES sau că depun eforturi în acest sens [literele a) și b) de mai sus];
- d. de actualizare a obiectivelor relevante de reducere a emisiilor de GES cu diligența necesară și pe baza celor mai bune cunoștințe disponibile; și

³⁶ Capetele de cerere întemeiate pe art. 6 § 1 (accesul la justiție) și art. 8 (accesul la informații) din Convenția europeană sunt analizate mai jos, în secțiunea C.

- e. de a acționa în timp util și într-un mod adecvat și consecvent în ceea ce privește elaborarea și punerea în aplicare a legislației și a măsurilor relevante.

Pe lângă aceste măsuri de atenuare, CEDO a hotărât că statele ar trebui să adopte măsuri de adaptare menite să reducă consecințele cele mai grave sau imediate ale schimbărilor climatice, ținând seama de orice nevoi speciale de protecție. Aceste măsuri de adaptare trebuie să fie instituite și aplicate în mod efectiv, pe baza celor mai bune cunoștințe disponibile și în conformitate cu economia generală a obligațiilor pozitive ce revin statului în acest domeniu.

În speță, CEDO a constatat că procesul de instituire de către autoritățile elvețiene a cadrului de reglementare intern relevant a implicat deficiențe grave, inclusiv necuantificarea de către autoritățile elvețiene, prin intermediul unui buget de carbon sau în alt mod, a limitelor naționale aplicabile emisiilor de GES.

În speță, având în vedere complexitatea și natura chestiunilor implicate, CEDO a constatat nu poate să indice măsurile precise sau prescriptive care trebuie puse în aplicare de stat pentru a se conforma în mod efectiv prezentei hotărâri. Ținând seama de marja de apreciere diferențiată acordată statului în domeniul în cauză, CEDO a considerat că statul pârât, cu asistența Comitetului de Miniștri, este mai în măsură decât aceasta să stabilească măsurile specifice care trebuie luate.

(B) Art. 2 (dreptul la viață)

Deși CEDO a considerat oportun să examineze capătul de cerere formulat de asociația reclamantă numai din perspectiva art. 8, aceasta a reamintit că, pentru ca art. 2 să se aplice în cadrul unei activități care este susceptibilă să pună în pericol viața unei persoane, trebuie să existe un risc „real și iminent” pentru viață.

În contextul schimbărilor climatice, această amenințare la adresa vieții trebuie să fie înțeleasă în lumina riscului grav ca efectele nefaste ale acestui fenomen - ale cărui frecvență și gravitate vor crește, cel mai probabil - să fie inevitabile și ireversibile. Astfel, criteriul riscului „real și iminent” poate fi înțeles ca făcând referire la o amenințare gravă și reală pentru viața unei persoane, care poate fi suficient verificată și care implică un element de proximitate materială și temporală între amenințare și prejudiciul pretins de reclamant. Acest lucru va implica și faptul că, în cazul în care calitatea de victimă a unui reclamant individual a fost stabilită, va fi posibil să se considere că un risc grav de scădere semnificativă a speranței sale de viață, din cauza schimbărilor climatice, trebuie, de asemenea, să determine aplicabilitatea art. 2.

Concluzie – Încălcarea art. 8 din Convenția europeană în ceea ce privește asociația. Nu este necesară examinarea aplicabilității art. 2 din Convenția europeană.

C. Drepturile procedurale în chestiuni legate de schimbările climatice

1. Accesul la informații

CJUE, hotărârea din 13 iulie 2017, [Saint-Gobain Glass Deutschland/Comisia](#), C-60/15 P, EU:C:2017:540

În fapt – Recurs în anulare a [hotărârii Tribunalului T-476/12](#), prin care s-a respins o acțiune introdusă de Saint-Gobain, societate care exploata instalații ce intră sub incidența Directivei ETS. Societatea a adresat Comisiei Europene o cerere de acces la informații referitoare la unele instalații din Germania. Comisia Europeană a respins cererea, susținând că art. 4 alin. (3) din [Regulamentul \(CE\) nr. 1049/2001](#) al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei prevede o excepție de la

accesul la informații atunci când divulgarea conținutului ar aduce o atingere gravă procesului decizional al instituțiilor.

În drept – CJUE a reamintit că dreptul de acces la documentele instituțiilor conferit publicului prin Regulamentul 1049/2001 este supus unor limite întemeiate pe rațiuni de interes public sau privat. Art. 4 din Regulamentul nr. 1049/2001 prevede un regim de excepții care autorizează instituțiile să refuze accesul la un document în cazul în care divulgarea acestuia ar aduce atingere unuia dintre interesele protejate prin această dispoziție. Cu toate acestea, având în vedere că astfel de excepții derogă de la principiul accesului cât mai larg posibil al publicului la documente, ele trebuie să fie interpretate în mod strict.

În ceea ce privește informațiile privind mediul deținute de instituțiile și organismele Uniunii, CJUE a reamintit că Regulamentul Aarhus urmărește obiectivul garantării celei mai largi și sistematice disponibilități și difuzări posibile și prevede că, în ceea ce privește printre altele excepția stabilită la art. 4 alin. (3) prima teză din Regulamentul nr. 1049/2001, motivul refuzului se interpretează în mod restrictiv, ținând seama de interesul public pe care îl prezintă comunicarea, precum și de aspectul dacă informațiile solicitate se referă la emisii în mediu.

Având în vedere aceste dispoziții și principii, CJUE a hotărât că restricțiile privind accesul la informațiile despre mediu trebuie interpretate în mod restrictiv, iar refuzul Comisiei de a divulga date referitoare la cotele de emisie de gaze cu efect de seră a fost nelegal. Dreptul publicului de a avea acces la astfel de informații despre mediu a fost susținut pentru a asigura transparența și responsabilitatea în timpul proceselor decizionale în curs.

Concluzie – Anularea deciziei Comisiei prin care s-a refuzat accesul integral la anumite informații privind cotele de emisie.

CEDO, [Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției](#) (MC), nr. 53600/20, 9 aprilie 2024

În fapt – A se vedea caseta dedicată din secțiunea A de mai sus.

În drept – CEDO a observat că disponibilitatea garanțiilor procedurale este un factor deosebit de important pentru a stabili dacă statul pârât nu a depășit limitele marjei sale de apreciere în temeiul obligațiilor sale prevăzute la art. 8 din Convenție în contextul schimbărilor climatice. În special:

- a. informațiile deținute de autoritățile publice, care sunt importante pentru elaborarea și punerea în aplicare a reglementărilor și a măsurilor adecvate pentru a face față schimbărilor climatice, trebuie să fie puse la dispoziția publicului, în special a persoanelor care ar putea fi afectate de astfel de reglementări și măsuri sau de absența acestora. Trebuie să existe garanții procedurale care să asigure accesul publicului la concluziile studiilor relevante și, astfel, să îi permită să evalueze riscurile la care este expus;
- b. este necesară instituirea unor proceduri care să asigure luarea în considerare, în cadrul procesului decizional, a opiniilor populației și în special a intereselor persoanelor care sunt afectate sau sunt expuse riscului de a fi afectate de reglementările și măsurile relevante sau de absența acestora.

Concluzie – Încălcarea art. 8 din Convenție în ceea ce privește asociația.

2. Obligații procedurale în procesul decizional

CEDO, *Greenpeace Nordic și alții împotriva Norvegiei*, nr. 34068/21, 28 octombrie 2025³⁷

În fapt – A se consulta caseta dedicată din secțiunea B de mai sus.

În drept – Reamintind că garanțiile procedurale disponibile sunt deosebit de importante pentru a stabili dacă statele membre nu au depășit marja lor largă de apreciere, CEDO a constatat că, în ceea ce privește procesul decizional al statului în contextul mediului și al schimbărilor climatice, statele au obligația procedurală de a efectua o evaluare adecvată, promptă și cuprinzătoare a impactului asupra mediului (EIM) cu bună-credință și pe baza celor mai bune cunoștințe științifice disponibile înainte de a autoriza o activitate potențial periculoasă care ar putea aduce atingere dreptului persoanelor la o protecție efectivă, din partea autorităților statului, împotriva efectelor nefaste grave ale schimbărilor climatice asupra vieții, sănătății, bunăstării și calității vieții acestora. În contextul proiectelor pentru producția de petrol, EIM trebuia să includă cel puțin o cuantificare a emisiilor de GES preconizate a fi generate. În plus, autoritățile publice erau obligate să evalueze dacă activitatea era compatibilă cu obligațiile care le revin în temeiul dreptului național și internațional de a lua măsuri efective împotriva efectelor nefaste ale schimbărilor climatice. În ultimul rând, era obligatorie efectuarea unei consultări în mod public și în cunoștință de cauză într-un moment în care toate opțiunile erau încă disponibile și în care poluarea putea fi prevenită în mod realist.

Opinia CEDO cu privire la existența unei astfel de obligații procedurale este acompaniată de hotărârile recente ale altor instanțe internaționale referitoare la alte instrumente juridice internaționale și, în sens mai larg, la dreptul internațional.

Norvegia a aderat la cadrul juridic internațional privind schimbările climatice și a elaborat legi naționale care stabilesc obiectivele și scopurile necesare. În plus, activitățile petroliere au fost foarte bine reglementate în cadrul intern. Cu toate acestea, procesele care au condus la decizia din 2016 nu au fost atotcuprinzătoare, având în vedere amânarea evaluării unor factori precum efectele climatice, relațiile ecologice și acidificarea oceanelor până la etapa planurilor de gestionare și a temei emisiilor de ardere exportate fie până la elaborarea politicii generale privind clima, fie până la orice etapă viitoare a PDE. CEDO a remarcat, de asemenea, că în anumite cazuri era posibilă renunțarea la cerința de a efectua EIM în etapa PDE și că o utilizare pe scară largă a unor astfel de renunțări putea submina scopul EIM.

Cu toate acestea, reamintind marja largă de apreciere a statului pârât în acest domeniu, CEDO a acordat o importanță mai mare următoarelor evoluții care consolidau structural garanția de îndeplinire efectivă a obligațiilor procedurale relevante în ceea ce privește PDE și care aveau scopul de a se asigura că, înainte de aprobarea unui PDE, exista o EIM cuprinzătoare a efectelor producției de petrol asupra climei, inclusiv a efectelor emisiilor de ardere în Norvegia și în străinătate. În primul rând, Curtea Supremă a afirmat în mod clar că autoritățile au o obligație constituțională de a nu aproba un PDE în cazul în care analiza generală privind clima și mediul de la momentul respectiv indica acest lucru. În al doilea rând, Curtea de Justiție a Asociației Europene a Liberului Schimb (AELS) a statuat recent că Directiva 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului (denumită în continuare „Directiva EIM”) obligă o instanță națională să elimine consecințele nelegale ale neefectuării unei evaluări complete a impactului asupra mediului care să contabilizeze emisiile de ardere a petrolului. Nu se exclude regularizarea prin efectuarea unei EIM în timp ce proiectul este în curs de realizare sau chiar după finalizarea acestuia, cu dubla condiție ca aceasta să nu eludeze normele dreptului Spațiului Economic European și să țină seama retroactiv de impactul proiectului asupra mediului. În al treilea rând, Guvernul a dat asigurări oficiale că efectele

³⁷ Hotărârea devine definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din Convenție.

asupra climei ale producției de petrol și ale emisiilor de ardere vor fi evaluate atunci când se va lua în considerare orice nou PDE și că vor fi enunțate în deciziile de aprobare.

CEDO a considerat astfel că etapa PDE a procesului decizional ar implica o cuprinzătoare EIM privind efectele producției de petrol anticipate asupra schimbărilor climatice, incluzând, printre altele, evaluarea emisiilor de ardere, și că va avea loc o consultare în mod public și în cunoștință de cauză înainte de luarea deciziei. În plus, nu a identificat nicio problemă structurală care să submineze concluzia potrivit căreia cadrul juridic era pus în aplicare în mod efectiv și nici nu a constatat vreun indiciu că o EIM amânată era în mod inerent insuficientă pentru a sprijini garanțiile statului privind viața privată și de familie în sensul art. 8, în special în ceea ce privește actualitatea sau conținutul acesteia. Persoanele afectate de riscurile schimbărilor climatice legate de producția de petrol – și asociațiile relevante, precum organizațiile reclamante în speță – ar fi în măsură să acționeze în timp util pe baza informațiilor obținute prin intermediul unei EIM pentru a contesta în mod efectiv autorizarea unui proiect. În plus, orice evaluare a emisiilor de GES, proiect cu proiect, care nu ar ține seama de emisiile cumulate de GES ale tuturor acestor proiecte combinate, era interzisă în temeiul Directivei EIM. În ultimul rând, în conformitate cu dreptul intern, orice EIM trebuie să se bazeze pe informații relevante, actualizate și suficiente, ceea ce constituie o garanție importantă împotriva oricăror evaluări cu rea-credință efectuate de dezvoltatorii licențiați.

Concluzie – Neîncălcarea art. 8 din Convenția europeană

3. Dreptul de acces la o instanță

CJUE, hotărârea din 8 noiembrie 2022, [Deutsche Umwelthilfe \(Omologarea autovehiculelor\)](#), C-873/19, EU:C:2022:857

În fapt – Volkswagen a efectuat o actualizare a software-ului auto, având ca efect să seteze supapa pentru recircularea gazelor de eșapament astfel încât purificarea gazelor de eșapament să nu fie pe deplin eficientă decât dacă temperatura exterioară era mai mare de 15°C (denumită în continuare „fereastra termică”). Prin decizia din 20 iunie 2016 (denumită în continuare „decizia în litigiu”), Federal Motor Transport Authority a acordat o autorizație pentru software-ul în discuție. Deutsche Umwelthilfe, asociație de protecție a mediului care are capacitatea de a sta în judecată conform dreptului german, a formulat o cale de atac administrativă împotriva deciziei în litigiu la instanța administrativă competentă. Această instanță a considerat că, în temeiul dreptului german, Deutsche Umwelthilfe nu are calitate procesuală activă pentru a introduce o acțiune împotriva deciziei în litigiu. Cu toate acestea, era incert dacă această asociație își poate întemeia calitatea procesuală activă în mod direct pe dreptul Uniunii.

În drept – CJUE a reamintit că, potrivit art. 9 alin. (3) din [Convenția de la Aarhus](#), fiecare parte se asigură că, în cazul în care îndeplinesc criteriile prevăzute de legislația internă proprie, în cazul în care acestea există, membrii publicului au acces la proceduri administrative sau judiciare pentru a contesta acte sau omisiuni ale persoanelor fizice și ale autorităților publice care contravin dispozițiilor legislației interne proprii privind mediul.

Statele membre nu pot reduce domeniul de aplicare material al art. 9 alin. (3) excluzând din obiectul căii de atac anumite categorii de dispoziții din legislația internă proprie privind mediul. În plus, statele membre trebuie să respecte art. 47 din Cartă (dreptul la o cale de atac eficientă) atunci când stabilesc normele de drept procedural aplicabile și nu pot să impună criterii care sunt atât de stricte încât ar fi efectiv imposibil pentru asociațiile de protecție a mediului să conteste acte sau omisiuni vizate de Convenția de la Aarhus.

CJUE a concluzionat că art. 9 alin. (3) din Convenția de la Aarhus coroborat cu art. 47 din Cartă se opune ca o asociație de mediu să nu poată contesta în fața unei instanțe naționale o decizie administrativă de acordare sau de modificare a unei omologări de tip de vehicul, sistem,

componentă sau unitate tehnică separată care ar putea fi contrară Regulamentului 715/2007. Această situație ar constitui într-adevăr o limitare nejustificată a dreptului la o cale de atac eficientă.

CJUE, hotărârea din 6 iulie 2023, [BEI/ClientEarth](#), cauzele conexe C-212/21 P și C-223/21 P, EU:C:2023:546

În fapt – Prin recursurile formulate, Banca Europeană de Investiții (BEI) și Comisia Europeană au solicitat anularea [hotărârii T-9/19 a Tribunalului](#). Prin hotărârea respectivă, Tribunalul a anulat decizia BEI prin care se respinsese cererea ClientEarth de reexaminare internă a unei decizii a Consiliului de administrație al BEI de aprobare a finanțării unui proiect de centrală electrică pe bază de biomasă în Spania.

În drept – CJUE a confirmat că aprobarea de către Consiliul de administrație al BEI a unei centrale electrice pe bază de biomasă este considerat un „act administrativ” în temeiul [Regulamentului Aarhus](#). În conformitate cu [Convenția de la Aarhus](#), acest act face obiectul unor cereri de reexaminare internă din partea unor ONG-uri precum ClientEarth, deoarece este adoptat în temeiul dreptului mediului, obligatoriu din punct de vedere legal, are efecte externe și se referă la criterii de natură ecologică legate de obiectivele de politică ale UE. Această interpretare se aliniaza la obiectivele [Convenției de la Aarhus](#), care are ca scop asigurarea accesului efectiv la justiție în probleme de mediu. Prin urmare, CJUE a confirmat anularea de către Tribunal a deciziei BEI de respingere ca inadmisibilă a cererii de reexaminare internă a deciziei respective.

Concluzie – Recurs respins.

CEDO, [Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției](#) (MC), nr. 53600/20, 9 aprilie 2024

În fapt – A se vedea caseta dedicată din secțiunea A de mai sus.

În drept – (A) Aplicabilitatea art. 6 § 1 din Convenția europeană

CEDO a statuat că noțiunea de prejudiciu sau de pericol iminent (ca parte a examinării chestiunii dacă rezultatul litigiului este „în mod direct decisiv” pentru dreptul cu caracter civil al reclamantului), poate fi aplicată ținând seama în mod corespunzător de natura specifică a riscurilor legate de schimbările climatice, în special cea a riscului unor consecințe ireversibile și a corolarului acestora, gravitatea prejudiciului. În cazul în care un prejudiciu viitor nu este doar ipotetic, ci este real și foarte probabil, în lipsa unor măsuri corective adecvate, faptul că acest prejudiciu nu este strict iminent nu trebuie, în sine, să conducă la concluzia că rezultatul procedurii nu ar fi decisiv pentru atenuarea sau reducerea acestuia.

CEDO a reamintit importanța rolului asociațiilor în apărarea cauzelor specifice referitoare la protecția mediului, precum și relevanța deosebită a acțiunii colective în contextul schimbărilor climatice. Aceasta a statuat că art. 6 § 1 din Convenția europeană este aplicabil capătului de cerere formulat de asociația reclamantă, care a făcut eforturi să apere drepturile civile specifice ale membrilor sale în legătură cu efectele negative ale schimbărilor climatice și să obțină măsuri corective adecvate în cazul în care statul nu își îndeplinește obligația de punere în aplicare efectivă a măsurilor de atenuare prevăzute de dreptul în vigoare.

În schimb, CEDO a constatat că art. 6 § 1 din Convenția europeană nu era aplicabil capătului de cerere formulat de cele patru membre ale asociației, în măsura în care acestea nu au reușit să

stabilească faptul că acțiunea necesară din partea autorităților ar fi creat, de sine stătătoare, efecte suficient de imediate și certe asupra drepturilor lor individuale în contextul schimbărilor climatice.

(B) Standarde de protecție

CEDO a considerat că respingerea acțiunii în justiție a asociației reclamante fără examinarea fondului capetelor sale de cerere a constituit o limitare a dreptului de acces la o instanță. CEDO nu a fost convinsă de concluzia instanțelor interne potrivit căreia încă ar mai fi timp pentru a împiedica atingerea unei limite critice a încălzirii globale. A subliniat că această concluzie nu s-a bazat pe o examinare suficientă a dovezilor științifice privind schimbările climatice. Datele disponibile și concluziile științifice referitoare la urgența combaterii efectelor negative ale schimbărilor climatice și, în special, a riscului grav ca aceste efecte să devină inevitabile și ireversibile, sugera că exista o nevoie imperioasă de a asigura protecția juridică a drepturilor omului în legătură cu pretenziile acțiunii neadecvate întreprinse de autorități în scopul combaterii schimbărilor climatice. Observând că instanțele naționale nu s-au pronunțat cu privire la problema calității procesuale active a asociației reclamante și nu au analizat cu atenție, sau nu au analizat deloc, acțiunea introdusă de aceasta, CEDO a statuat că a fost afectată însăși substanța acestui drept.

CEDO a evidențiat rolul fundamental pe care îl joacă instanțele naționale în litigiile referitoare la schimbările climatice și că, având în vedere principiile responsabilității comune și subsidiarității, sarcina de a asigura respectarea obligațiilor care decurg din Convenție revine, în primul rând, autorităților naționale, inclusiv instanțelor.

Concluzie – Încălcarea art. 6 § 1 din Convenția europeană în ceea ce privește asociația.